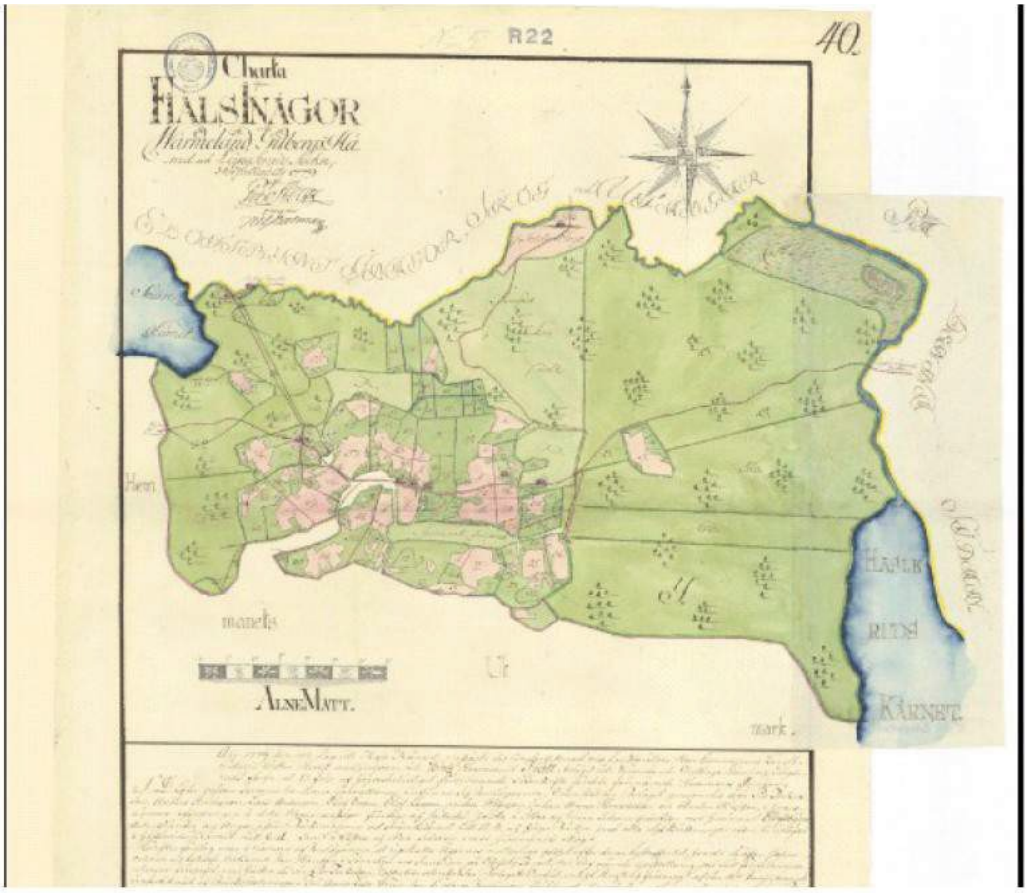

Byavandring
I
FJÄLL

12/8 2023

Byavandringsgruppen i Fjäll
Lönnskogbygdens byalag.

Fjäll

Fjäll (Fiällan) omtalas första gången i jordeboken 1581. Namnet Fjäll beskriver att det är ett hemman beläget högt eller i kuperad mark utanför äldre bebyggelse.
Den första personen som bodde i Fjäll ska ha hetat Per. År 1630 bor det en familj i Fjäll ,en man och en kvinna. På en karta från 1646 finns det ett enda boningshus med tillhörande uthus. Texten till kartan berättar att utsädet på båda åren blir 2 ¾ tunnor och att det är god fångeskog och fiskevatten i ett skogstjärn till husbehov. Hö till 14 lass. Det första huset låg i anslutning till dagens Oppstuga. Det är förmodligen Fjälls äldsta fastighet. Befolkningen ökade sakta men säkert. År 1730 fanns det 4 familjer och totalt 15 personer. År 1780 fanns det 9 familjer och totalt 56 personer. 1880 var rekordår då fanns 15 familjer och totalt 77 personer, sedan har befolkningen minskat. År 2023 bor det 11 personer i Fjäll. Varav tre är pensionärer.
1753 byggdes en såg vid Öjesjön, vid Sågbråtarne. Det var många byar som fick sitt virke sågat här, Berga, Björktjärn, Elofsbyn, Fjäll, Häljehögen, Hällesbyn, Lönnskog, Råtakan, Severhögen, Stenbyn och Övre Lofterud.
Den såg som byggdes senare vid Fjällsbrona i Elofsbyälven användes lågt in på 1900-talet. Det var främst Fjälls egen såg.
I nutid har vi åter fått en såg i Fjäll, Askbackens såg. Det är Jan Ove Jansson som byggt en såg som drivs av en diselmotor. Han sågar eget virke, säljer en del plank och brädor, tillverkar stockbord och sågar även virke åt andra.
Enligt en karta från 1779 fanns en skvaltkvarn i Räverudsbäcken. Det finns gamla lämningar efter en byggnad i Kvarnetjärnsbäcken. Det tyder på att det kan ha legat en kvarn även där. Namnet ger antydningar om det.
I skogen en bit ovanför Över Näset finns det en påbörjad kvarnsten. Den sprack och blev kvar.
Fjäll har även haft en stickhyvel. Den låg i Räverudsbäcken och är antagligen byggd ovanpå fundamenten för kvarnen.
Det har funnits ett antal smedjor i byn.
På 1850-talet var man rädd för att en koleraepedemi skulle bryta ut. Det utsågs speciella kolerakyrkogårdar runt om i Sverige. En sådan anlades i Fjäll vid soldattorpet. Det var egentligen Elofsbyns kyrkogård. Den hade plats för fyrtio gravar. Ingen kolera kom till bygden och gravplatsen användes inte.
Lämningar efter en fångstgrop finns också.

Räverud

Det är hemmanets soldattorp. Det första torpet byggdes 1689. Det låg nere vid bäcken enligt gamla kartor.
Enligt roteordningen var knekten i Fjäll knekt för Severhögen, Fjäll och Berga.
Hemmanet fick upplåta mark för soldattorpet. Knekten hade lite mark att bruka.
Namnet på Knekten i Fjäll var Fjällman. Börje Nilsson Fjällman var namnet på en av de första knektar som bott här.
1809 bodde här en knekt som hette Anders Bengtsson Fjällman. Han ska ha varit stor och reslig för sin tid, 5 fot och 11 tum lång (ca. 178 cm). Han var änkling och hade två barn, Kajsa och Anders. Han gifte om sig med en änka med två döttrar.
Anders Fjällman gjorde sin styvdotter Maria med barn. Han blev avskedad från knektsysslan och satt på fästning till sin död. Dottern Maria födde barnet och fick avtjäna en tid på spinnhus. Hon återvände till bygden.
Den sista knekten hette Anders Gustaf Fjällman Andersson. Ev. flyttade han till Kullen, piggen kallad, i Elofsbyn.
Olaus Olsson från Berga köpte Räverud. Han var gift med Karolina , Lina, Pettersdotter. De fick barnen Gerda och Einar.
Gerda gifte sig med Henning Werm. De brukade gården. De fick barnen Inger och Orvar. Det är sonen Orvar som äger det nu. Han bor i Årjäng.

Torplämningar i Fjäll

Sandrönningen: Där bodde senast änkan Lotta Severin Persson med sin syster Katrin och sin dotter Hilma. De hade det fattigt. De fick 5kr/månden i bidrag.
De stickade strumpor och sålde. Lotta gick runt i bygden och fick mat.
Hon var inte tiggare, men folk visste att hon hade det fattigt och de ville vara snälla.

Leken: Fastigheten Leken har tillkommit genom avstyckning från Hagen. Det var en av sönerna i huset som fick en egen bit att leva och bo på..
Där bodde Olof Andersson med hustrun Lisa Andersdotter.
Han var son till Anders Olsson på Hagen.
De hade sex barn, August, Kajsa, Elsa, Maja-Stina, Anna-Lisa och Nils Johan.
År 1893 köpte Johannes Andersson gården och flyttade dit med sin hustru Maria Kristina Flink från Norge.
Sist bodde Anna Ekberg och hennes son Oskar på Leken.
Leken ägs av Ingolf och Jan Ove Jansson,

Brona: Aron Andreasson ägde och bodde där. Han köpte Över Näset och flyttade ifrån Brona.

Lönnerud: Fastigheten var en arvslott ifrån Hagen den som fick marken var gift med en dotter på Hagen.
Olof Lönn var gift med Lisa Andersdotter. De bodde på Lönnerud från 1851-1864.
Olof Lönn var knekt i Lönnskog fram till 1851. De flyttade från Lönnerud till Tveta.

Sand: Det låg här ett hus runt 1800. 1852 bodde det en Per Nilsson. Han gifte om sig med Lena Jakobsdotter från Elofsbyn.

Fjälls gamla tomt: Huslämning mitt emot Oppstuga vid ett äppelträd.

Öststuga: Där bodde Erik Nilsson från Botten gift med Maria Ersdotter från Berga. De fick barnen: Kajsa, Niklas, Erik, Jan, Anna-Stina, Elsa och Maja-Lena.

Matserud eller Hultemyren: Det ska ha byggts 1819 av en Matses Andersson från Glava. Han gifte sig med Katarina Larsdotter. De fick barnen Kajsa, Maria, Anders, Johannes och Nils.
Dottern Kajsa Matsdotter gifte sig med Johannes Larsson ifån Torp 1848.
Hon var då 39 år.

Hagen

Det första boningshuset låg enligt tradition längre ner mot blomsterrabben.
Det bekräftas av en karta från 1779 då det låg ett boningshus där, och den som bodde där hette Anders Hugosson. På gårds kartan vid tiden för lagaskifte dvs 1852-1855, bor det en person vid namn Anders Andersson där.
År 1865 gifter sig Anders Larsson med Maria Stina Olsdotter och de flyttar in på Hagen. Anders och Maria Stina fick flera barn.
Anders Gustaf född 19/3 1866
Johan Edvin född 25/3 1868
Frans född 9/3 1871
Emma född 30/5 1873
Mathilda 14/1 1876
Karl född 22/8 1881
Dödfött gossebarn 29/12 1884.
Johan, Frans, Emma och Karl for till Amerika. Mathilda for till Norge, bara Anders Gustaf stannade kvar. Han hade befriats från värnplikten för att han var kutrygg och svagsynt. Fadern Anders Larsson dog 1904. Modern och Anders Gustaf drev jordbruket vidare. 1914 kom en piga dit från Arnäs Västernorrland. Hon hette Elida Sjöström. Elida fick rekomendationer av sin syster Stina Sjöström. Elida gifte sig 1915 med Gustav Aronsson från Berga. Det var mamma och pappa till Anna Jansson.
1916 dog Maria Stina och Anders Gustaf fick ensam ta hand om gården.
Systern Emma Andersson kom tillbaks från Amerika. Hon hade tagits sig namnet Skoog och var major i Frälsningsarmén. Hon bodde tillsammans med Anders Gustaf. Hon bekostade en renovering av huset. Brodern Karl kom också tillbaks från Amerika. Han hade gift sig därborta med en syster till Elida , Stina Sjöström . De bosatte sig på Hagen med barnen Gertrud och Maj. Sytern Emma flyttade till Elofsbyn. Barnen Gertrud och Maj gifte sig och flyttade till Göteborg.
Karl och Stina flyttade efter till Göteborg.
Karl köpte sedan Kullen och hade den som sommarställe.
Efter Anders Gustafs död såldes fastigheten 1955.
Ferdinand och Anna Jansson köpte den och flyttade in med barnen Ingolf och Anne-Marie. Det var lösöresauktion efter försäljningen och Ferdinand ropade in en del möbler, som fortfarande finns kvar på Hagen.
Tommy föddes 1956 och 1960 föddes Jan Ove.
1956 köpte Ferdinand Kullen. 1980 köpte han den så kallade Billerudsskogen.
Efter Ferdinand och Annas död är det nu sönerna Ingolf och Jan Ove som äger och driver skogsbruket. Det är Ingolf som bor i bostadshuset,

Kullen

Den första som vi vet ägde Kullen var en kvinna omyndiga Anna Andersdotter. Sedan bodde mor Kajsa där. Hon hade flera barn, en dotter i Amerika, en dotter i Dalsland och två söner. Sönerna Johan och Anders förblev Kullen trogna och bodde där tillsammans efter moderns död. En dotterson, Algot från Amerika var här och tittade var hans släktingar hade bott. De enda svenska ord han kunde var Kajsa på kullen och tugga snus. Han hade ett foto av sin mormor Kajsa där hon sitter i en stol utanför Kullen. En annan ättling till Kajsa var också här och tittade . Han var från Dalsland och kom ihåg att han varit här på auktion. Kullen såldes på auktion efter att bröderna dött.

Karl Andersson, Kalle på ”kuel” och hans fru Stina köpte då Kullen.

Det nuvarande bostadshuset byggdes på 1920-talet. Huset har hyrts ut i flera omgångar , 1944 hyrde Ferdinand och Anna Jansson huset.

Ladugården som tillhörde huset revs någon gång i slutet på fyrtiotalet eller i början på femtiotalet. Ferdinand Jansson köpte fastigheten runt år 1956. Från 1958 till 1971 hyrde Ida Jansson huset. Fram till 1977 hyrdes huset ut och användes som sommarställe. Tommy Jansson övertog bostadshuset 1977 och byggde ut med källarvåning 1986. 1990 byggde han ett förråd och vedskjul. Han bodde på Kullen med sin familj fram till 1992, då hans syster Anne-Marie Jansson köpte det.

Skogen som tillhörde fastigheten Kullen ägs av Hagen.

Gulldalen

Detta hus byggdes som sommarställe 1980 av Arild Holt och Anne-Marie Jansson.
Tommy Jansson ägde det ett litet tag men, är nu tillbaka hos Anne-Marie Jansson.

Övre Sand

Det byggdes som fritidshus av Uno och Lilly Andersson i slutet av 1960-talet eller i början av 1970-talet. Det ägs nu av dottern Gunnila och hennes man Nils Göran Ström.

Sand

Det byggdes som fritidshus ca:1980, av Lennart Danielsson och hans hustru Ingalill. Hon var dotter till Uno och Lilly Andersson.

Askbacken

Det byggdes som bostadshus 1990, av Jan Ove Jansson och hans fru Solveig.
De flyttade in med sonen Joel och de fick senare en son till, Per.
Uthusen på tomten är ursprungligen Nestugas.

Askbackens såg

Den påbörjades 1999 och slutfördes 2000 av Jan Ove Jansson.

Oppstuga

Detta är Fjälls äldsta fastighet. Det gamla huset låg där vägen går idag.
Fastigheten blev tidigt uppköpt av ett bolag. Det blev ett torp under bolaget.
Vid tiden för laga skiftet 1852 ägde Kolsäters Bruk marken. Redan 1779 var det bolagsägd mark” det Odenska huset ”.
Så småningom friköptes huset och lite mark från bolaget. De som bodde där arbetade i skogen åt bolaget.
Axel, Anders och Ester var syskon och växte upp här.
Axel Lindgren bodde och arbetade här. Han var gift med Hulda Gren och de hade en dotter som hette Astrid. Några år senare dog Hulda i barnsäng.
Till hjälp anställde Axel en piga som hette Erna och hennes dotter.
Efter Axel Lindgren köpte bolaget tillbaks hus och mark.
1956 flyttade Edvin och Rut Klang med dottern Kristina in, som hyresgäster.
Huset stod tomt i några år tills Stig och Britta Klasson köpte det. De hade det som sommarställe först, men sedan flyttade de hit permanent.
På 1990-talet köpte Tommy Jansson huset och han är den nuvarande ägaren.

Nestuga

Detta är också en fastighet som ägts av bolaget. Det friköptes och brukades på samma vis som Oppstuga. Det var Anders Lindgren bror, till Axel som bodde här. Han var gift med Kristina och de hade många barn. Olivia, Rut, David, Ellen, Klara, Arvid och Ingrid. David och Arvid var ena riktiga buspojkar. De älskade att ställa till spratt. Ofta fick deras farbror Axel utstå deras pojkstreck.
Kristina var förmodligen född och uppväxt där. Rally drottningen Tina Thörner har sina rötter här, Nestuga köptes tillbaka av bolaget efter Lindgrens.
Oscar Lund och Karin Larsson hyrde huset och han arbetade åt bolaget. Hon hade två söner Inge och Morgan.
Kristina och Eidor Johannesson bodde här ett litet tag.
Familjen Lundborg hade det som sommarställe i några år.
Stig och Britta Klasson köpte även detta hus.
Tommy Jansson köpte det samtidigt med Oppstuga. Han sålde Nestuga och Claus Braarup köpte det. Han har det som fritidshus.

Näskorset

Byggdes i början av 1980-talet som fritidshus av Kjell Karlsson och hans hustru Marianne. Hon är ytterligare en dotter till Uno och Lilly Andersson.

Ner Näset

Det är en gammal fastighet som man inte vet så mycket om. Den ska ha varit ägd av den så kallade SmörLars. År 1852 bodde här en Lars Larsson och hans hustru Kajsa Andersdotter. Hon var mor till Anders Larsson. Hon drunknade på Öjesjön ”Ysjön” när hon gick igenom isen på väg till kyrkan. Lars gifte om sig med Lisa Jonsdotter från Gönäs.Hon är mor till de övriga barnen. Sonen Karl Larsson tog över fastigheten. Karl var gift med en kusin ifrån Björsebyn, Karolina Olsdotter. De fick barnen Frans och Johan.

Johan skulle åka till Amerika. Han hade bokat plats på båten Titanic. Han hade tur för kostymen han beställt var inte klar. Johan var arg på skräddaren för att han inte sytt den färdigt. Han fick skjuta på avresan ett tag. I efterhand var han ganska glad att han inte hunnit med olycksbåten. Johan var i Amerika ett tag men, återvände sedan hem. Han förblev ogift.

Frans gifte sig med Elin. De hade barnen Lilly och Gunnar.

Efter föräldrarnas död ägde barnen fastigheten tillsammans. Lilly och hennes man Uno bodde permanent i huset sedan de blivit pensionärer.

Efter Unos och Lillys död såldes fastigheten 2007.

Det köptes av Orla Larsen. Han hade det som fritidshus fram till 2019, då Per Jansson köpte det. Han bor där med sin sambo Sandra Edell.

Över Näset

Den första som vi vet ägt marken var Jan Olsson från Björsbyholm. Det var omkring 1852. Sedan köpte Olof Jonasson fastigheten 1860.
Han gifte sig med en dotter från Högen, Maria Lisa och flyttade dit istället.
Över Näset arrenderades ut till en familj från Lönnskog, Anders Andreasson och Johanna Olsdotter. De bodde där några år men flyttade sedan tillbaks till Sundängen.
Aron Andreasson köpte gården och flyttade in med fru och barn.
En tragedi ska ha utspelats sig här. Aron ska ha tagit sin fru av daga. I kyrkboken står att hon druknat i en källa. Han råkade också illa ut ekonomiskt. Han var Byfogde och samlade in skatten. Aron hade stämt möte med en man som skulle hämta pengarna men, denna person uteblev. Aron återvände hem och använde pengarna själv.
”Hämtade de inte pengarna så fick de skylla sig själva tänkte han”.
Lagens män kom och hämtade honom. Han fördes till häktet och på vägen dit slog han sig fri och gick hem. Han blev inte hämtad igen.
Aron ansågs vara konstig. Han hade någon psykisk åkomma. Han drabbades av konkurs och 1899 löstes Näset in. Det var Daniel Andreasson en släkting från Norge som gjorde det. Aron bosatte sig i Berga. Daniel flyttade in med sin familj.
De hade fem barn med sig från Norge, Anders, Signe, Edvin, Nils och Ola. Två flickor föddes på Näset, Kristina och Anna. På äldre dar flyttade Aron in hos Daniels familj.
Bostadshuset brann ner 1905. Aronsstugan från Stenbyn är stommen i det nya huset.
Anna förblev föräldrahemmet trogen. Hon var ogift och bodde på Näset till -86. De sista åren var hon på Björkbacken i Säffle. Huset står nu tomt och fastigheten ägs av Birgitta Johansson, Lena Johansson och Sven-Ove Olsson.

Tomta

Det här är Tomtas ursprungsfastighet. Fastigheten delades 11 december 1916
Det första boningshuset låg närmare skomakarverkstaden, sedan byggdes det om och hamnade där det ligger idag.
På en karta från 1779 ägdes fastigheten av en Anders Olofsson.
Vid tiden för Lagaskifte 1852 ägdes fastigheten av Nils Nilsson och hans fru Kajsa Svensdotter. De hade fem barn Nikolaus, Maria, Alfred, Johannes och Stina.
Här bodde föräldrarna till Gustaf Gren och han hade fyra syskon Hulda, Anders, Emilia och Johan. Gustaf flyttade hit efter föräldrarnas död från Finntorp. Han var gift med Laura. De fick barnen Herta, Signe, Elsa, Thorvald och Albin.
Efter föräldrarnas död har huset använts som sommarställe.
Det är Hertas son Johnny By och Signes dotter Mona Aldén och Signes son Bengts döttrar som äger marken. Mona och Bengts döttrar äger huset.

Tomta

Det här är en fastighet som styckades av ifrån den andra Tomta. De var från början en och samma fastighet. Den första ägaren vi vet var Anders Nilsson som bodde där i början på 1910-talet. Han var gift med Frederika Eleonora Jonsdotter. De fick två döttrar, Alma och Karolina. Anders blev änkling och anställde en piga/hushållerska. Hon hette Anna och hade två barn Gustaf och Jenny. Anders döttrar växte upp och gifte sig. Alma flyttade till Åmålstrakten och fick bl.a. en dotter som hette Annie. Karolina gifte sig med en man ifrån Glava och de fick många barn. En dotter hette Berta. Berta gifte sig med Einar Olsson ,som körde bussen.
Hushållerskan Annas son Gustaf arbetade som dräng på gården. Han blev gift med Anders barnbarn Annie. De tog över Tomta efter Anders död och bodde och brukade gården. De fick sonen Erik. Gustaf blev änkling men levde själv in på 1960-talet. Erik ägde fastigheten men bodde i Åmål. Han hade det som fritidsboende.
När Erik dog såldes hela fastigheten till en Leif Gustavsson. Han avverkade skogen och sålde sedan allt igen. Köpare blev Jens och Vibeke Rasmussen. De hade det som fritidsboende. 2020 såldes fastigheten igen. Det blev familjen Holm som köpte det. Det är Kim , Johan och sonen Oscar som bor här.

Källförteckning

Långserudsboken 2.
Byavandring Elofsbyn.
Byavandring Berga.
Vandring till Leken.
Sylvia Olsson.
Rut Jansson
Johnny By.
Ingolf Jansson.
Anne-Marie Jansson.
Jan Ove Jansson.
Karta öfver Fjäls inägor år 1779 den nittonde dagen uti maj månad.
Gårdskarta över Fjell år 1852, med tillhörande handlingar.
Laga skiftes papper 1852-1855.